

Onderwerp: Voortgang *Duurzaamheidsagenda: programma*

DM-nummer: 1454156-v3

Voorgesteld besluit

Het Algemeen Bestuur wordt voorgesteld:

- kennis te nemen van de voortgang van de *Duurzaamheidsagenda deel 2: programma*;
- in te stemmen met een krediet van 195.000 euro voor de onderzoeks- en voorbereidingskosten van zonne- en windenergieprojecten.

Toelichting

Op 17 mei 2017 heeft het Algemeen Bestuur de visie, principes en uitgangspunten voor duurzaamheid vastgesteld met de *Duurzaamheidsagenda deel 1*. Door de visie vast te stellen, heeft het bestuur de ambitie en de focus van ons waterschap bepaald. De specifieke doelstellingen, reikwijdte van de inzet en het tempo waarin maatregelen worden uitgevoerd en doelstellingen worden gehaald, zijn bepaald in deel 2 van de *Duurzaamheidsagenda deel 2: programma*. Deel 2 is in december 2017 door het Algemeen Bestuur vastgesteld zonder apart duurzaamheidsbudget. We hebben daarbij afgesproken dat middelen beschikbaar komen zodra positieve value cases worden voorgesteld. Een klein budget van € 250.000 is beschikbaar om het programma te organiseren. Tevens hebben we afgesproken het programma eind 2018 te evalueren.

Gelet de korte looptijd van het programma, geven we nu via dit voorstel inzicht in de voortgang en trekken eerste conclusies. Het afgelopen jaar heeft het college een groot aantal projecten in de steigers gezet en verkenningen gedaan. Het halen van de concrete doelen in 2020 en 2040 is daarmee wel dichterbij gekomen, maar nog niet ingelost. Zo worden de zonnepanelen waarover het bestuur in juni 2018 heeft besloten, in april 2019 opgeleverd. Vanaf dat moment komt het doel van CO2 reductie en energie-neutraliteit feitelijk pas dichterbij. Het college wil eind 2019 het programma evalueren en herijken.

Dit voorstel geeft inzicht in de concrete projecten en acties van het huidige programma (zie bijlagen 1 en 2). Daarnaast signaleren we een tweetal onderwerpen waar het college potentie in ziet: zon en wind. Via dit voorstel wil het college middelen ophalen om de mogelijkheid te creëren om deze potentie te verzilveren.

Inzicht in de concrete projecten en acties

Het programma Duurzaamheid is gestoeld op drie pijlers:

- Energie*
- Aanpak Duurzaam GWW*
- Specials* (zoals grondstoffen)

In bijlage 1 is een uitsnede van de ontwikkelingen op alle acties uit het programma weergegeven. In de paragrafen hieronder staan de belangrijkste ontwikkelingen.

Energie

We maakt onderscheid tussen de ambitie van HDSR om in 2040 energieneutraal te zijn door middel van eigen opgewekte energie (*bedrijfsmatig E-neutraal*) en de Unie ambitie om als waterschappen in 2025 energieneutraal te zijn ten behoeve van de nationale opgave. Hierbij tellen ook alle projecten mee die het waterschap mogelijk maakt (*maatschappelijk E-neutraal*), zonder zelf te investeren. In het

afgelopen jaar zijn verschillende stappen gezet op zowel opwekken als besparen op eigen en andermans energie. We noemen hier een aantal belangrijke ontwikkelingen:

- het plaatsen van zonnepanelen op alle geschikte daken van onze rwzi's (besluit AB 27-6-2018);
- een eerste verkenning uitgevoerd naar potentie opwekken windenergie op eigen locaties;
- samen met een marktpartij onderzoeken we de haalbaarheid van het winnen van energie en grondstoffen door middel van het vergisten van berm- en slootmaaisel. Hiervoor bereiden we nu een praktijkproef voor om een goede value case te kunnen onderbouwen;
- ideevorming omgaan met slib: met de sluiting van de slibvergisting op rwzi Utrecht is het waterschap teruggevallen in de eigen energieproductie. Het college verkent de verschillende mogelijke routes van de verwerking van zuiveringsslib. Naast energie zijn er ook mogelijkheden om waardevolle grondstoffen uit het slib terug te winnen. In een bestuursinformatiebrief van 4^e kwartaal 2018 nemen we u mee in de aanpak die ons voorstaat.
- mogelijk maken van verwarmen van 10.000 huishoudens op warmte van gezuiverd afvalwater. Hiertoe heeft HDSR een samenwerkingsovereenkomst getekend met Eneco voor de realisering van de grootste warmtepomp van Nederland;
- voortbordurend op de afspraken van de nationale klimaattafels, heeft het waterschap samen met 16 gemeenten en de provincie Utrecht de Regionale Energie Strategie (RES) Utrecht opgezet. In de RES werkt het waterschap samen om het potentieel voor duurzame opwekking en besparingen en de concrete plannen om de vraag en het aanbod van de regio bij elkaar te brengen.

Aanpak Duurzaam GWW

Na in 2016 een pilot te hebben gedraaid, heeft het waterschap de Aanpak Duurzaam Grond-, Weg- en Waterbouw (DGWW) in 2018 uitgebreid. We noemen hier een aantal belangrijke ontwikkelingen:

- samen met waterschappen en andere partners zijn instrumenten ontwikkeld om kansen voor duurzaamheid te identificeren en te verbinden met ontwerp, uitvoering, beheer en onderhoud;
- eerste stappen gezet in het opleiden van medewerkers in het incorporeren van duurzaam GWW in de werkprocessen;
- door toepassing van de aanpak DGWW zijn ontwerpen aangepast die onder andere leiden tot duurzamer inrichten van buitenterreinen, verrijken biodiversiteit, beperken van transportafstanden, gebruik van lokale materialen en lokale aannemers. Ook zijn werkzaamheden van verschillende projecten beter op elkaar afgestemd en zijn partijen beter met elkaar in gesprek.

Specials (zoals grondstoffen)

We noemen hier een aantal belangrijke ontwikkelingen:

- met zes waterschappen voorbereidingen getroffen voor een proeflocatie om vragen omtrent (technische) haalbaarheid van terugwinnen van alginaat te beantwoorden;
- samen met de kopgroep cellulose onderzoeken wat mogelijkheden zijn voor afzet van de cellulose die vrijkomt met de fijnzeef;
- op rwzi Nieuwegein wordt vanaf 2017 gecontroleerd struviet in het uitgeste slib gevormd. Het aan struviet gebonden fosfaat wordt teruggewonnen uit de zogenaamde asroute;
- ideevorming omgaan met slib: met de sluiting van de slibvergisting op rwzi Utrecht is het waterschap teruggevallen in de eigen energieproductie. Het college verkent de verschillende mogelijke routes van de verwerking van zuiveringsslib. Naast energie zijn er ook mogelijkheden om waardevolle grondstoffen uit het slib terug te winnen. In een bestuursinformatiebrief van 4^e kwartaal 2018 nemen we u mee in de aanpak die ons voorstaat.
- gebruik gemaakt van second life wanden en meubilair voor de inrichting van Poldermolen 2.

Potentie verzilveren: zon en wind

Zonne- en windenergie zijn belangrijke bronnen om onze doelstelling *Energieneutraal waterschap in 2040* te behalen.

Zon: We hebben de potentie van zonne-energie op eigen daken reeds verzilverd door subsidie aan te vragen en projecten te realiseren (AB besluit juni 2018). De volgende stap is het benutten van de potentie van onze eigen en aanliggende terreinen (activiteit E12 uit het programma Duurzaamheid).

Wind: In 2018 hebben we de potentie van windenergie op eigen terreinen in kaart gebracht. Deze potentie willen we verder onderzoeken op technische geschiktheid en juridische, economische en maatschappelijke haalbaarheid (activiteit E13 uit het programma Duurzaamheid). We zijn in het volle besef dat provincie en gemeenten een belangrijke rol hebben bij het verwezenlijken van windprojecten.

Het beschikbare budget van het programma Duurzaamheid (€ 250.000) blijkt onvoldoende om deze value case te ontwikkelen. Budget is nodig voor extern deskundig advies om o.a. de mogelijkheden in het bestemmingsplan i.r.t. de ecologische waarde van het terrein uit te zoeken en daarnaast technisch / juridisch / fiscaal / subsidie advies en procesmatige begeleiding.

In de value cases worden in ieder geval de onderstaande zaken beschouwd:

- bijdrage doelstellingen duurzaamheidsagenda (MVO)
- uitvoerbaarheid (technisch /organisatorisch)
- draagvlak (maatschappelijk / bestuurlijk)
- financiële haalbaarheid (terugverdiertijden / subsidie mogelijkheden / levenscyclus)

Kaders

Dit voorstel bouwt voort op de eerdere besluitvorming over de duurzaamheidsagenda (deel 1 en 2). De *Duurzaamheidsagenda deel 1: visie, principes en uitgangspunten* van HDSR is de overkoepelende ambitie op duurzaamheid zoals aangehaald in de eigen (beleids)nota's en visies:

- [Coalitieakkoord 2015 – 2019](#)
- [Energievisie 2012](#)
- Energie-efficiëntie plan (EEP) 2017-2020
- [Grondstoffenvisie 2014](#)
- [Waterkoers 2016 – 2021](#)

Financiële aspecten

De uitgaven voor zon- en windenergie passen niet in het budget voor programma duurzaamheid van de begroting 2019. Zoals in de voorjaarsnota 2018 aangegeven volgen voorbereidings- en uitvoeringskredieten zodra de activiteiten scherper in beeld zijn. Voorliggende voorstellen zijn hier een eerste uitwerking van. Gezien in de fase van onderzoek en voorbereiding nog onzekerheid bestaat over of alle initiatieven tot uitvoering gaan leiden, zijn voor de dekking twee opties mogelijk:

1. Na een positieve value case komt het initiatief in de uitvoeringsfase en daarvoor wordt een uitvoeringskrediet aangevraagd. De onderzoeks- en voorbereidingskosten worden meegenomen in het krediet en na realisatie geactiveerd. Na activering komen de kosten middels afschrijvingen in de exploitatie en dit wordt in de toekomstige begrotingen verwerkt.
2. Het initiatief komt niet in de uitvoeringsfase en de onderzoeks- en voorbereidingskosten moeten worden afgeboekt ten laste van de exploitatie. Hiervoor zijn de volgende twee mogelijkheden:
 - a. Er is ruimte in de bestaande exploitatiebudgetten.
 - b. Er is geen ruimte in de exploitatiebudgetten en er ontstaat een overschrijding die via de Burap's aan het AB gerapporteerd wordt.

Per initiatief zijn bovenstaande opties mogelijk, het is dus denkbaar dat een deel van de kosten afgeboekt moet worden in 2019 en een deel via uitvoeringskrediet en activering in de toekomstige exploitatie terecht komt. Verder wordt een eventueel overschot van het voorbereidingskrediet in mindering gebracht op het toekomstig aan te vragen uitvoeringskrediet.

Om de mogelijkheden rondom windenergie verder te onderzoeken is een budget van € 100.000 nodig (gebaseerd op ervaringen van waterschap Rijn en IJssel, dat voornemens is drie windmolens te realiseren). Dit budget wordt gebruikt om een uitgebreidere verkenning te doen naar de mogelijkheid voor windenergie op eigen terreinen en specifieke onderzoeken in de fysieke omgeving (geluid, zicht, ecologie, etc.). In de verkenning vinden gesprekken met o.a. gemeente, provincie, netbeheerder TeNNet en andere betrokkenen plaats. Een externe specialist op het gebied van het ontwikkelen van windenergie wordt aangetrokken om het waterschap vanaf het begin met raad en daad te ondersteunen bij de verkenning. De verkenning met bijbehorende onderzoeken moet leiden tot één of meerdere value-cases, die aan het Algemeen Bestuur voorgelegd zullen worden.

Om de potentie van zonneparken op en om onze rwzi's Driebergen, Leidsche Rijn, Oudewater en Woerden om te zetten in value cases is € 95.000 voor onderzoeks- en voorbereidingskosten geraamd. Hiervan is € 50.000 bedoeld voor voorbereiden van minimaal 1.650 panelen naast rwzi Leidsche Rijn. Energiecoöperatie *Energie-U* realiseert daar op grond van de gemeente Utrecht een zonnepark en HDSR kan hier mede-eigenaar van worden om de gewonnen elektriciteit direct op Leidsche Rijn te gebruiken. We verwachten in het derde kwartaal van 2019 een value case te kunnen presenteren om een voorstel te doen voor een investeringskrediet. De andere locaties zijn nog niet zover. Daar is € 15.000 per locatie nodig om de haalbaarheid nader te bepalen.

Communicatie aspecten

De uitkomsten van de value cases worden in combinatie met het aanvragen van de benodigde uitvoeringskredieten ter besluitvorming aan het Algemeen Bestuur voorgelegd. Hier komen t.z.t. dus aparte voorstellen over richting het Algemeen Bestuur. Daarnaast komt jaarlijks de voortgang van het programma aan bod in het Jaarverslag. Communicatie over projecten vindt apart plaats via projectcommunicatie. Het waterschap heeft een internetpagina (in ontwikkeling) om belangstellenden te informeren over onze inzet en te prikkelen hun vragen om samenwerking met ons te delen. (zie www.HDSR.nl/werk/duurzaamheid)

MVO aspecten

De nota *Duurzaamheidsagenda deel 2: programma* geeft concreet aan hoe De Stichtse Rijnlanden invulling wil geven aan duurzaamheid als onderdeel van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Deze aspecten worden meegenomen in de value cases en bij de verdere uitrol van de projecten E12 en E13 van het programma.

Bijlagen

Bijlage 1. DM#1449362 Voortgang duurzaamheidsprogramma

Bijlage 2. DM#1467338 Energieneutraal 2040 zelf produceren